

PM – Makroekonomi

Makroekonomins betydelse för småspararen

Högskolan i Dalarna

Våren 2020

Kristina Boström, 890814–1982

PM – Makroekonomi

Introduktion och frågeställningar

Aktiemarknaden påverkas av ett flertal olika faktorer, däribland makroekonomin. Denna artikel kommer titta närmare på de makroekonomiska faktorer som påverkar aktiemarknaden och hur man som småsparare kan [1] förutse förändringar och [2] förstå dess underliggande värden.

- Hur påverkas aktiemarknaden av inflation, deflation och penning-politik?
- Hur påverkas aktiemarknaden av statens politik?

Arbetet är indelat i fyra olika delar

1. Inflation och politiska styrmedel
2. Aktiemarknadens uppbyggnad och kontroll
3. Hur påverkas Aktiemarknaden av inflation
4. Vad betyder denna påverkan för småspararen

Inflation och politiska styrmedel

Inflation är ett mått på den genomsnittliga relativa prisökningen (Fregert & Jonung, 2018). I Sverige finns sedan 1993 ett inflationsmål på två procent (Sveriges Riksbank, 2017), (Sveriges Riksbank, 2016), (Heikensten, 2005). Inflation betyder i korta ord att penningvärdet sjunker. Det finns också deflation som är motsatsen till inflation, dvs att penningvärdet ökar. Införande av inflationsmål har på flera sätt påverkat den svenska ekonomin. Däribland genom att företag och andra aktörer kan lita på att Riksbanken gör ett gott jobb med att hålla inflationen stabil. Vilket också innebär att företag inte behöver räkna med inflation annat än det satta målet (Sveriges Riksbank, 2016).

Inflation är i enighet med olika modeller ett tecken på tillväxt och en för hög eller för låg inflation kan ge förödande effekter på ekonomin. Exempelvis påverkar en allt för hög inflation ekonomin genom att det ekonomiska systemet havererar. Det är dock svårt att räkna på kostnader av en hög inflation, även om de flesta är överens om att kostnaderna överstiger vinsterna (Fregert & Jonung, 2018). En för låg inflation å andra sidan riskerar att påverka genom att löner sänks, eftersom lönenivåerna är önskvärda att följa inflationen (Fregert & Jonung, 2018) Är inflationen låg innebär det också en risk för deflation, vilket i sin tur påverkar ekonomin negativt (Sveriges Riksbank, 2016).

Riksbanken har enligt lag 1988:1385 i uppdrag av riksdagen att hålla penningvärdet konstant (SFS 1988:1385, 1988). Inflationen har KPIF som index (Sveriges Riksbank, 2017). KPIF är ett konsumentprisindex med fast ränta, det innebär att man har tagit flertalet varor och lagt i en fiktiv varukorg, beräknat värdet på dessa och satt dessa varor och tjänster i förhållande till löneförändringar. Indexet som sådant räknas alltid utifrån ett basår och i procentuell förändring för att man ska kunna se skillnader i indexets rörelser över tid (Johansson, 2015: 5) (Fregert & Jonung, 2018).

Inflationsmålet är satt för att hålla en stabil låg inflation som är förutsägbar. Med det menas att det är riksbankens mål att nå två procents inflation inom en rimlig framtid, oftast inom två år. 2017 införde Riksbanken variationsband för att illustrera att inflationen fluktuerar men pendlar runt målvärdet två procent (Sveriges Riksbank, 2017).

Inflationen kan i sin tur påverkas av penningpolitiska åtgärder, där den vanligaste är justeringar av reporäntan¹. Riksbanken kan dock använda sig av andra åtgärder, framförallt när reporäntan är låg. Förändringar i reporäntan påverkar både marknadsräntor och utlåningsräntorna (Apel & Claussen, 2012:2). Räntan är tvådelad och påverkar olika beroende av om man är låntagare eller långgivare. I de

¹ Reporäntan är den ränta som banker får låna pengar för av Riksbanken.

PM – Makroekonomi

fall reporäntan höjs, kommaer man som låntagare få en höjd ränta, vilket ger mindre pengar kvar på kontot efter betalning på lån (tänk bolån med rörlig ränta). Olika typer av bolag påverkar sålunda av att ränta förändras, beroende av hur stora skulder de har (Sveriges Riksbank, 2016). Medan andra aktörer kan tjäna pengar när räntan går upp, främst de som då höjer sina egna räntenivåer.

Den svenska penningpolitiken bygger i grunden på att inflationen hålls på en tvåprocentig nivå, utöver det så syftar den också till att hitta en stabil balans i ekonomin som gynnar tillväxt för företagen och i slutändan också förutsägbarhet för både företag och privatpersoner. Ju mer pengar en privatperson har över, desto större blir också konsumtionen, vilket i sin tur leder till att företagen får in mer pengar och kan öka vinsten och i vissa fall även lönerna (Hopkins, Lindé, & Söderström, 2009:02), (Heikensten, 2005).

Den svenska ekonomin och de insatser som ligger till grund för penningpolitiken hänger i mångt och mycket ihop med den globala ekonomin. Sverige är en liten öppen ekonomi som i stort sett följer den globala ekonomin. Anledningen till att vi följer de globala svängningarna är att vi har ett rörligt penningvärde, dvs växelkursen mot andra valutor är rörlig. När andra ekonomier rör sig kommer det att påverka den svenska ekonomin också, mestadels påverkas Sverige av Tyskland och USA (Fregert & Jonung, 2018).

Aktiemarknadens uppbyggnad och kontroll

Aktiemarknaden är en handelsplatsform godkänd av finansinspektionen och följer lag 2007:528 om värdepappersmarknaden (SFS 2007:528, 2007). Finansinspektionen är en myndighet underordnad regeringen med syfte att övervaka finansmarknaden och styrs av lag genom Förordning 2009:93 med instruktion för Finansinspektionen (SFS 2009:93, 2009). Godkända aktörer får på en börs marknadsföra olika produkter, däribland aktier.

Aktier är andelsrätter i ett aktiebolag, endast publika aktiebolag får noteras på en börs (Nasdaq Stockholm, 2019). Aktier handlas på börsen och är det som kommer kallas aktiemarknaden fortsättningsvis. Aktiemarknaden fungerar som en plattform för köp och sälj av värdepapper och som marknadsföringsplattform för försäljning av nya värdepapper från godkända bolag.

Aktiemarknaden påverkas både av makro och mikroekonomin, vilket gör att det är bra att förstå de underliggande variablerna för prissättning av en aktie för att förstå hur inflationen påverkas aktiens pris. En akties pris sätts först och främst genom att utbud och efterfrågan möts vid ett jämviktspris. Det betyder att aktiekursen i första hand påverkas av hur många som vill köpa och sälja aktier vid en viss given tidpunkt. Själva prisnivån på en aktie bestäms av vad säljare respektive köpare sätter för belopp på sina affärer. Där prisnivåerna möts kommer också prisnivån hamna. Utöver det så finns det underliggande värderingar för de bolag som tillhandahåller aktier, dessa värderingar styrs av den verksamhet och ekonomi som företaget har och påverkas inte av utbud och efterfrågan (Wilke, 2018).

Ett börsbolag noteras i stor grad för att generera intäkter till bolaget, men när bolaget väl sålt sina aktier första gången kan de köpas och säljas i andra hand, till nya aktörer utan att bolag får pengar för dessa försäljningar. Så när aktien väl nått marknaden styrs priset som nämnt ovan av efterfrågans principer (Wilke, 2018)

Hur påverkas Aktiemarknaden av inflation

Som diskuteras i avsnittet om inflation påverkas den av KPIF. Aktiemarknaden i sin tur påverkas av inflationen genom att påverka både köpare och bolagen. I detta avsnitt ska vi titta närmare på hur inflationen påverkar Aktiemarknaden.

PM – Makroekonomi

Ett bolags värdering bestäms av den omsättning och förväntad kommande vinst som kan estimeras vid en viss given tidpunkt. De flesta bolag litar på riksbankens inflationsmåls politik och tror att den kommer hållas på två procent i snitt. I och med detta kan de estimeras en långsiktig uppgång av löner och räntor, vilket gör att de kan göra tillförlitliga prognoser inför framtiden. Om Riksbanken i sin tur inte lyckas hålla sitt inflationsmål under en längre period kan det komma att påverka bolagen på olika sätt. Om inflationen blir högre än förväntat kommer det bli svårt för bolagen att estimeras framtiden. Medan om inflationen blir för låg kan bolagen tvingas sänka löner eller avskeda personal. I båda fallen får det konsekvenser för hur bolagets värdering ser ut och kommer se ut inför framtiden. Inflationen påverkar sålunda bolagen direkt genom att påverka räntenivåer (Apel & Claussen, 2012:2) (Sveriges Riksbank, 2017), (Heikensten, 2005).

I andra hand påverkar inflationen också privata aktörer på aktiemarknaden genom ränteförändringar. En privatperson med förhöjd bolåneränta kommer ha mindre pengar att investera på aktiemarknaden, vilket i viss mån sänker priset på aktien på grund av minskad efterfrågan. Även höjda räntor på exempelvis sparkonton kommer få som resultat att man lämnar aktiemarknaden och placerar sina pengar i mer säkra alternativ så som på ett sparkonto (Ricciuti, 2018:2) (Sveriges Riksbank, 2016). Aktiemarknaden påverkas därmed både direkt och indirekt av att Riksbanken justerar räntorna för att nå sitt inflationsmål.

Vad betyder allt detta för dig som aktiesparare

Den svenska penningpolitiken är upplagd på ett sådant sätt att Riksbanken justerar räntor som i sin tur stimulerar eller avkyler ekonomin för att kortsiktigt nå ett inflationsmål på två procent. Riksbanken gör därför analyser och modeller av hur framtiden kommer att se ut om man inför olika penningpolitiska åtgärder. Dessa modeller är ingen fakta utan prognoser och Riksbanken diskuterar dessa för att hitta en lämplig lösning för att nå sitt inflationsmål (Nyman & Söderström, 2016:6).

För småspararen betyder en höjning av ränta att det ekonomiska utrymmet sjunker och mindre pengar över. Detta då kostnaden för lån ökar, men också att investeringarnas värde sjunker (Hopkins, Lindé, & Söderström, 2009:02) (Apel & Claussen, 2012:2). Den höga räntan gör det också dyrt för företagen att investera, vilket ger att aktiviteten i ekonomin både som privatperson och företag minskar. Det är sällan man vill investera om sina investeringar sjunker i värde (Apel & Claussen, 2012:2). Vi har under en tid haft ett optimalt läge för aktiemarknaden, då räntorna har varit låga. Det finns dock ingenting som säger att den avkastning aktiemarknaden har visat kommer att fortsätta. Vi har idag en ekonomisk situation som visar motsträvigheter. I det tidigare avsnittet har modeller för optimala förhållanden presenterats, i dagens ekonomiska situation är det svårt att hitta stöd för dessa modeller. Detta då vi dels har en låg ränta som, ur ett penningpolitiskt perspektiv, är ett sätt att stimulera ekonomin i en lågkonjunktur. Dels så ser vi att andra mått visar på att vi är i en högkonjunktur, däribland produktion och tillväxt. Denna konjunkturcykel har avvikit då den inflation som man önskat sig uteblivit, dvs löner och priser har inte ökat i den takt man förutspått. En ränteökning är ett tecken på kraft och att man tror att vi inte behöver stimulera för att nå inflation, längre (Ricciuti, 2018:2).

Höjda räntor ger också effekter för dig som småsparare då det öppnar upp för ytterligare sparformer utanför aktiemarknaden. När reporäntan ökar, ökar även utlåningsräntan vilket ger ökad ränta på sparkonton (Ricciuti, 2018:2). Den högre räntan påverkar dock hushållen negativt genom att det blir svårare att låna pengar från kreditinstitut (banker med flera) (Apel & Claussen, 2012:2).

Slutsats och diskussion

Denna artikel grundade sig i två frågeställningar; hur påverkas aktiemarknaden av inflation, deflation och penning-politik och hur påverkas aktiemarknaden av statens politik?

PM – Makroekonomi

Till att börja med har arbetet visat att aktiemarknaden påverkas av makroekonomiska faktorer i stor utsträckning. Under tiden som denna artikel skrivs påverkas hela världsekonomin av corona-virusets framfart. Aktiemarknaden har reagerat kraftigt med en gigantisk nedgång, baserat på flertalet olika faktorer. Dels det under denna period varit en oljedebatt, där olika aktörer inom oljebranschen inte kommit överens, dels har den internationella handeln till stor del stannat upp. Då fabriker stängs, människor är hemma och är sjuka och samhällen sätts i karantän.

Denna coronahysteri som tagit världen med storm visat hur integrerad den globala marknaden är och hur väl den svenska aktiemarknaden följer den globala. Vi i Sverige är otroligt beroende av andra delar av världen, vilket syns exempelvis i en brist på delar till svensk tillverkning. I Sverige ser vi också stor påverkan på de inhemska företagens förmåga att upprätthålla produktionstakten och förmågan att leverera tjänster. Det tycks som om Sverige i mångt och mycket har stannat av, då ingen vet vad som komma skall. Stora delar av världen sitter i karantän och effekter på bolagen på aktiemarknaden kommer tiden få utvisa. Hur stor denna påverkan blir påverkas av hur utvecklingen ter sig och hur regeringen väljer att agera framåt.

Fortsatt i coronas spår kan vi också dra kopplingar till inflationen och vad som kan komma att hända. Det är flera bolag som under denna period har behövt varsla eller permittera personal och, för att koppla det till ovanstående diskussion om inflation, kommer påverka vår arbetslöshet. Vilket i sin tur kommer att påverka inflationen. Sverige har en låg ränta för att stimulera ekonomin, men om arbetslösheten stiger kommer färre antal personer kunna och vilja spendera pengar vilket kommer sätta sina spår i inflationens utveckling. Detta ska bli mycket intressant att följa efter att krisen har lagt sig och man kan analysera utfall. Riksbanken har förutom räntorna fler sätt att stimulera ekonomin på, eftersom de i dagsläget har svårt att sänka räntan ytterligare.

Som privatperson är man inte alltid intresserad av politik och hur politiken påverkar våra egna liv. Det som denna artikel har visat är dock att detta är en viktig aspekt i varje människas liv. Att ha grundläggande förståelse för hur saker hänger ihop. Det finns en ordspråk som lyder ”det man sår får man skörda” och i detta sammanhang tycker jag det är otroligt viktigt. Allting hänger ihop och det man sår i form av kunskap, men också sparande, är det man kommer få skörda i framtiden. För att kunna investera på aktiemarknaden krävs en grundläggande förståelse för hur olika bolag påverkas av olika aspekter i både den nationella ekonomin och den globala ekonomin. Sverige som en liten öppen ekonomi påverkas väldigt mycket av andra större ekonomier, vilket också speglas i aktiemarknadens upp och nergångar.

Som liten aktiesparare är det lättare att ta välgrundade beslut om man har denna grundläggande förståelse för hur aktiemarknaden är uppbyggd. Det innebär också att man är tryggare i sina köp när marknaden pendlar upp eller ner, då man förstår vilka faktorer som skapat kursrörelsen i det specifika fallet. Varje aktie är unik och påverkas på olika sätt av både inflation och penningpolitiska åtgärder. Vissa aktier tar hårda slag av en räntehöjning, medan andra är helt opåverkade, genom att förstå varför det är så kan man som liten småsparare också bygga sin aktieportfölj på en stabil grund. Det är dock en viktig aspekt i relation till corona, att vi inte kan förutse alla händelser som sker på aktiemarknaden. Pengarna kan sjunka i värde och bolag kan gå i konkurs baserat på en händelse som skakar om världsmarknaden. Ha därför bara pengar du har råd att förlora investerade.

PM – Makroekonomi

Litteraturförteckning

- Apel, M., & Claussen, C. (2012:2). Penningpolitik, ränta och risktagande. *Penning- och valutapolitik, Sveriges Riksbank*, 66-80.
- Fregert, K., & Jonung, L. (2018). *Makroekonomi - teori, politik och institutioner*. Lund: Stundetlitteratur.
- Heikensten, L. (Artist). (den 28 10 2005). *Penningpolitiken och akademikerna*. samhällsvetenskapliga fakulteten, Umeå universitet, Umeå, Sverige.
- Hopkins, E., Lindé, J., & Söderström, U. (2009:02). Den penningpolitiska transmissionsmekanismen. *Penning- och valutapolitik från Sveriges Riksbank*, 31-50.
- Johansson, J. (2015: 5). Hur mäts inflationen. *Ekonomiska kommentarer från Sveriges Riksbank*, 1-8.
- Nasdaq Stockholm. (01 2019). Regelverk för emittenter. Stockholm, Stockholm, Sverige: Nasdaq Stockholm.
- Nyman, C., & Söderström, U. (2016:6). Prognoser och penningpolitik. *Ekonomiska kommentarer från Sveriges Riksbank*, 1-11.
- Riccuiti, Z. (2018:2). Vad händer med dina aktier när räntan går upp. *Stock Magazine*, ss. 32- 35.
- SFS 1988:1385. (1988). *Lag (1988:1385) om Sveriges riksbank*. Stockholm: Finansdepartementet.
- SFS 2007:528. (2007). *Lag om värdepappersmarknaden*. Stockholm: Finansdepartementet.
- SFS 2009:93. (2009). *Förordning (2009:93) med instruktion för Finansinspektionen*. Stockholm: Finansdepartementet .
- Sveriges Riksbank. (Februari 2016). Fördjupning: Vad säger inflationsförväntningarna? *PENNINGPOLITISK RAPPORT*, ss. 14-15.
- Sveriges Riksbank. (2017). *Penningpolitik i Sverige 2010, reviderad 2017*. Stockholm: Sveriges Riksbank.
- Wilke, B. (2018). *Aktie och fondhandboken - lär dig spara i aktier och fonder för en bättre privatekonomi*. Halmstad: Aktiespararna kunskap.